

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum

20. évfolyam (2016) 2. szám

Állatorvos a szalonban – Muzeológus a sátorban

2016. május 21–22-én rendezték meg a 21. Múzeumok Majálisát, a Magyar Nemzeti Múzeumban. A Múzeumkert ilyenkor egy nomád sátorváros képzetét kelti: látványos, lármás, zsúfolt, sokszínű, befogadó és multikulturális. S legfőképp: sokáig őrizzük az emlékét...

Ennek az Európában egyedülálló kulturális fesztiválnak minden évben új tematikája van, amely többé-kevésbé kapcsolódik a Múzeumi Világnap mottójához. Az idén az előre meghirdetett 19. századi szalonélet, régi majálisok, piknikiek témakörre reflektálva a *Tudomány és művészet az állatorvosok szalonjában* címmel jelentkeztünk egy programmal.

Az állatgyógyítást látványosan demonstrálva a sátor előtti asztalra tettünk ki egy lókoponyát a Berrár-féle szájterpesztővel. Az, aki messziről meglátta, elkerülte vagy odasétált... Többnyire odamentek, és erős érzelmnyilvánítás közepette tettek fel érdeklődő kérdéseket lófogásról, az állatorvosi beavatkozás alatti altatásról, a lovak fájdalomról vagy a paták védelmének fontosságá-

ról. Lehet, hogy már nem vagyunk lovas nemzet, de állatbarát és lovakat szerető nép igen!

Ezen kívül vittünk magunkkal egy rendkívül népszerűnek bizonyuló montázst, amelyet az

állandó és az ideiglenes kiállításainkat, a campus életét, a korábbi Múzeumi Majálisok és a Múzeumi Éjszakák kedves pillanatait felidéző fotókból állítottunk össze.

Készítettünk egy óriástablót is, melynek középpontjában Liszt Ferencnek a dr. Varga Ferenc (1835–1908) állatorvosi tanintézeti igazgató rákospalotai villájában tett 1885. évi látogatása állt. E szalon a tudós beszélgetéseknek és a kedélyes házi zenélésnek egyaránt helyt adott. Varga nevelt fiával, dr. Nádaskay Bélával (1848–1933) együtt – és feltehetően itt – indította meg 1878-ban az első magyar állatorvosi folyóiratot, a *Veterinariust*, és ők ketten hozták létre a Magyarországi Állatorvos-Egyletet is. Nádaskay Bélának legendás kezűgyessége volt: díjnyertes preparátumok, anatómiai szobrok, festmények, tankönyv-illusztrációk sora mutatja ezt. Emellett kiválóan gondolkodott és korcsolyázott is.

Varga lánya, Vilma (későbbi zongoraművész és zenetanár) két évig Liszt magántanítványa és a mester emlékének hűséges ápolója volt. Ennek a szalonnak a történetét mutattuk be képekkel, szöveggel, játék bababútorral, és ellenőriztük a szerzett ismereteket kvíz-jellegű tudáspróbával. A gyermekek Kin-

Tudomány és művészet a Varga és Nádaskay családok életében a 19–20. században

csem, a híres csodakanca kirakós játékkal, a korra jellemző stílusú ruhaszínezős-öltöztetős babákkal kapcsolódhattak a témához.

Bár 19. századi jelmezbe öltözött részvevőt vagy látogatót keveset láttunk, a MNM „Élő Múzeum” programja és a történelmi szerepjáték jegyében évek óta testőrével „idelátogató” idős Ferenc József magyar királyi és császári Őfelsége az idén is tartott körszemlét és audienciát. A későbbi korokból a TV Maci és Süsü, a sárkány aratta a legnagyobb sikert. Ebben a színes program-kavalkádban minden korosztály megtalálhatta a maga igényes szórakozását.

A „kihelyezett interaktív kiállításnak” is tartható program kivitelezésében elsősorban a *Zongora és patkolástan – Művészet és tudomány a Nádaskay és Varga családokban a 19–20. században* című, 2009-ben rendezett, látássérültek számára is élményt nyújtó kiállítási anyagra támaszkodtunk, amely így jóval több érdeklődőhöz jutott el. Az előkészületekben és a helyszínen is jelentős segítséget nyújtottak a kollégák: Bikádi Katalin, Egri Krisztina, Oláh Edit, Winkler Beáta könyvtárosok, Bozó Bence levéltáros, Orbán Éva igazgató és egy lelkes középiskolás diák az önkéntes program keretében. Köszönöm nekik! (V. A.)

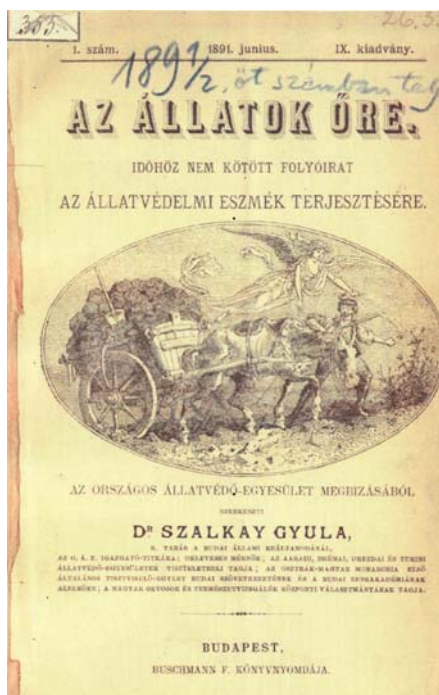
Az Állatok Őre

A 19. század polgárosodó nyugati társadalmi fokozatosan módosították elődeiktől örökölt értékrendjüket, s ez az emberi kapcsolatok minőségét is megváltoztatta. A csi-szolt, humánus viselkedés a társadalom mind több tagjának lett kötelessége és elvárása. Idővel az állatokhoz fűződő viszony is finomodott. Korábban ezek a teremtmények akár olyan bánásmódban is részesülhettek, amely megdöbbeníti korunk jó szándékú emberét. A kedvencként tartott énekesmadarakat gyakran megvakították, mivel az a hiedelem járta, hogy így szebb hangjuk lesz. Akadt olyan eset, amikor egy ifjúsági magazin arra buzdította a gyerekeket, hogy fosszák meg szárnyaiktól a legyeket, és mulassanak a meg-

csonkított rovarok vergődésén. Bár a korábbi évszázadok mentalitásától sem volt idegen az állatok kímélésének gondolata, az állatvédelem kultúrája a 19. század második felében körvonalazódott.

Hazánkban a neves Hermann Ottó alapította meg a Budapesti Állatvédő Egyesületet 1882-ben, amely az első ilyen jellegű szervezet volt az ország történetében. Időszaki kiadványa, az *Állat-barát* azonban csak 1884 és 1886 között jelenhetett meg, mivel nem élte túl az érdeklenséget és a megfelelő anyagi forrás hiányát. Hosszabb ideig állt az *Az Állatok Őre* című folyóirat, melynek kiadását egy jótékonyági alapítvány tette lehetővé 1891-től. Cikkei nem pusztán a száraz, morális meggyőzésről szóltak, gyakorlati tanácsokat is tartalmaztak többek között arról, hogyan kell helyesen kivégezni a kisebb háziállatokat, megmenteni a lovakat a tűzvesztől vagy takarmányozni a borjakat. Emellett beszámolókat, híreket, lapszemléket, sőt verseket is találhatott az érdeklődő.

Az első szám persze kifejtette a vállalkozás célkitűzését. A bemutatkozó szöveg a kor

enyhe dagályosságával ragadja meg olvasóját: az ember hiába hajítja igába az állatot, valójában osztozik annak mulandóságában, s éppen ezért inkább társa, mint uralkodója. Leszögezi: az emberi lélek nemesítése a cél a kor népszerű és elbutító ponyvájával ellentétben. Az írónak, lelkipásztoroknak, tanároknak, népedelőknek és állatorvosoknak címzett felhívás szerzői szintén az olcsó irodalomnak üzennek hadat, s „népies modorban”, vagyis közérthető stílusban fogalmazott művekkel kívánnak szólni az állatok megbecsülésének erkölcsi és gazdasági hasznairól. Az *Állatok Őre*nek kezdeti programjában tehát az állatvédelem nem öncélú cselekedet, hanem a jobb emberek kiművelése felé tett lépés volt. Vajon tényleg komolyan gondolták a szerkesztők, hogy az állatok kizárólag az emberek érdekében érdemelhetnek többet, vagy pusztán így akarták munkájukat elfogadtatni értetlenkedő kortársaikkal? Nincs egyértelmű válasz, de talán maga a kérdés is pusztán akadékoskodás, hiszen az ügy hasznossága kétségteljesen bizonyítható.

Ákárcsak elődje, az *Állatok Őre* is megszűnt 1896-ban. Talán nem hagyott maga után maradandó nyomot, mégis egy bizonyítéka annak, hogy akkoriban legalább egy maroknyi értelmiséginek fontos volt az állatvédelem európai eszméjének meghonosítása Magyarországon. (A lap olvasható az Elektronikus Periodika Archívumban: <http://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=02147>) (B. B. P)

Scopus-tréningek a NÉBIH munkatársai számára

Májusban a Könyvtár három alkalommal tartott adatbázis-használati tréninget a NÉBIH (Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal) telephelyein. A Tábornok utcában főleg állatorvosok, a központban és a Budaörsi úti telephelyen a legkülönbözőbb szakterületek

művelői érdeklődtek a Scopus multidiszciplináris szakirodalmi adatbázisban rejlő lehetőségek iránt. Összesen 33 kutató ismerkedett meg keresési opciókkal, értesítés-beállításokkal, folyóirat-értékelési és testreszabási lehetőségekkel, mentett el kereséseket, listákat, és gyakorolta a munkáját támogató funkciók használatát.

Az oldott, baráti hangulatú tréningeket Tóthné Csáki Katalin, a Hivatal könyvtárosa szervezte, és Bikádi Katalin vezette. (B. K.)

Egyetemi rangsorok

A internetes egyetemi rangsorok egyre komolyabban befolyásolják az intézmények életét, a felvételre jelentkezők számától a kutatási források odaítélésén át az oktatókra nehezedő publikációs elvárásokig. Az önálló Állatorvostudományi Egyetem számára különleges aktualitással bír, hogy felmérje a rangsorokba való bejutás lehetőségét. A különböző rangsorok rendkívül változatos módszertannal dolgoznak, melyek több rangsor esetében is tartalmaznak a nyilvánosság számára nem hozzáférhető elemeket. Az azonban a legtöbb rangsorban közös, hogy nagymértékben figyelembe veszi az intézmény publikációs tevékenységét: a kiválóságot a publikációk mennyisége és a hozzájuk kapcsolódó tudományometriai adatok jelentik. Ez a mennyiségi szemlélet a nagyméretű „megaegyetemeknek” kedvez. Egy viszonylag kis szakegyetem azokba a rangsorokba juthat be, amelyek tudományterületi vagy szakterületi al-rangsorokkal is rendelkeznek. Ilyen a *QS World University Rankings* és a *SCImago Institutions Rankings*.

Érdemes megvizsgálni ezekben a ranglistákban a hasonló méretű és/vagy profilú európai szakegyetemek helyezéseit, és a módszertan, valamint az egyetem adatainak összevetésével következtetni arra, milyen tényezők segítették őket a pozíció elnyerésében. Állatorvos-tudományi al-rangsora csak a *QS World University Rankings*-nek van. A rangsor elejét itt is a nagy tudományegyetemek foglalják el, ám a 19. helyen a 9500 hallgatóval rendelkező Wageningen University szakegyetem számos több tízezer fős megaegyetemet előz meg, a 2500 hallgatós Uni-

versity of Veterinary Medicine Vienna (Vetmeduni) pedig a 36. helyet foglalja el az 50-ből. Wageningen sok éve Hollandia legkiválóbb egyeteme, de mi juttatta be a Vetmedunit? Például a jó publikációs teljesítmény: az egy oktatóra jutó publikációk száma magasabb, mint az Állatorvostudományi Egyetemé, és kedvező az egy hallgatóra jutó személyzet 1:7 aránya is (ez több rangsorban is számít, a QS-ben 20%-ot), és

sok a külföldi hallgató és professzor is (beszámítása: 10%). Mindkét egyetem oktatói létszáma magasabb, így publikációs összteljesítményük nagyobb, mint az Állatorvostudományi Egyetemé. A két utóbbi mutató mögött a magyar átlagnál jóval kedvezőbb anyagi háttér is áll. A bejutás nem lehetetlen, de – a színvonal megtartásával – növekedni kell, hiszen a kiválóság ezen a szinten már nem elég. A többi mutató javításához a mainál jóval több forrásra van szükség. Növeli a forrásszerzés esélyeit, ha az intézmény néhány területen vezető kutatási központ, amihez a szakmai kiválóságon túl ismét csak anyagiak kellene.

A rangsorokban fontos tényező az ilyen-olyan módszerekkel (jellemzően kérdőíves felmérések alapján mért és számolt) egyetemi presztízs is. Ezek az adatok sok esetben az intézmény anyagi lehetőségeire fejthetők vissza. Érdemes megvizsgálni a nemzetközi összehasonlításban alulfinanszírozott magyar egyetemek helyezéseit is, különös tekintettel a kisebb szakegyetemekre. Minden idők legkiválóbb magyar egyeteme, a mintegy 1000 hallgatós Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem a 30. a *QS Performing Art* 50-es rangsorában, megelőzve például a Stanfordinót vagy a Mozarteumot. A külföldi hallgatók aránya 20%, és rendkívül kedvező, 1:5 az oktató/hallgató arány is (2012/2013-as adatok). Ezenkívül a kiválóságnak egy olyan szintjét nyújtja, ahol a hallgató is professzori szinten teljesít: erről a nemzetközi díjak mellett a koncerteken magunk is meggyőződhetünk. Hasonló hallgatói színvonallal dicsekedhet a Közép-Európai Egyetem (CEU) is. Az 1500 fős posztgraduális egyetem, mely számos külföldi professzort foglalkoztat, 149. a *QS 400-as Rankings by Faculty 2015 – Arts and Humanities* rangsorában (top 37%). Mindkét intézményre jellemző a magyar átlagot jóval felülmúló pénzügyi háttér is. Az Állatorvostudományi Egyetem a hallgatói kiválóság szintjének emelését a TDK, a Doktori Iskola, a posztgraduális tanfolyami képzés és a biológus mesterképzés további növelése mellett a rezidensképzés bevezetésével biztosíthatja. Segítségét jelentene a hallgatói publikálási lehetőségek növelése is, például egy intézményi idegen nyelvű, nyílt hozzáférésű, lektorált on-line folyóiratban.

A *SCImago Institutions Rankings* ranglista a felsőoktatási intézmények altmetriás és webometriás nemzetközi rangsorait is közzéteszi. A két módszertan között sok az összefüggés. Altmetria alatt a publikációk nem hagyományos tudományometriai értékelését értjük, például az internetes letöltések számát és a közösségi médiában történő említést; a webometria az intézmény internetes láthatóságát méri, nagyrészt vagy teljesen automatizált módon, az emberi tényező kizárásával. Ezekben a rangsorokban kevésbé számít az intézmények mérete. A *SCImago* egyik altmetriás listájában (*SCImago Institutions Rankings, Innovative Knowledge/Higher Education*) a Vetmeduni a szakterületi listához hasonló helyezést ért el (top 37%), a Semmelweis Egyetem (10000 hallgató) pedig a top 17%-ban van. A *SCImago Institutions Rankings, Web visibility/Higher Education* webometriás listájában a top 37%-ban találjuk a CEU-t, ám az igazi meglepetés a Debreceni Egyetem top 5%-os helyezése. Mindkét típusú listába csak kiváló intézmény juthat be, hiszen bármilyen jó is egy honlap, azt az intézmény kedvéért látogatják, ahogyan az átlagos színvonalú publikációkat sem fogják tömegével letölteni vagy „körbementetrezni”. Elengedhetetlen a naprakész, nyílt hozzáférésű intézményi repozitórium, a professzionális tervezésű és működtetésű honlap, mindkettő keresőoptimalizált, a lehető legtöbb intézményi honlapra mutató kapcsolati linkkel. A szerzői és az intézményi internetes láthatóság növelése is szükséges, szerzői profilokkal, nyílt hozzáférésű szakterületi és metaadatbázisokhoz csatlakozással. Élénk netes tudományos kommunikációra is szükség van a közösségi oldalakon és blogokon.

A rangsorba kerüléshez szükséges intézkedések bevezetése természetesen időbe telik. Ez nem baj, hiszen a rangsorok legalább két, de akár több éves adatsorokkal is dolgoznak. Sajnos ennyi idő alatt sok minden történhet: nem tudható, hogy addigra a 2014-ben elindított – kiváló módszertannal rendelkező, de teljesen új szemléletű – *U-Multirank* rangsor, vagy az egészen primitív, de épp ezért bárki számára érthető (és automatikus, tehát „igazságos”) eszközök, mint például *Google Scholar Citation Ranking* nem rendezik-e át gyökeresen az európai egyetemi tanulmányokat tervezők elképzeléseit az ideális egyetemről. Azt is homály fedi, milyen mélységig tekintik át az egyetemválasztás előtt állók ezeket a listákat, és a ranglista közepén vagy hátrébb álló intézményekhez ellapoznak-e egyáltalán.

Az írás a 2016. április 13-án, a Tudósok Óráján elhangzott *Kiválónak lenni, kiválónak látszani* című előadás, illetve az ennek alapján készült *Hogyan juthat be egy kis egyetem az egyetemi rangsorokba* című dolgozat kivonata. Az előadás vagy a dolgozat szövegét és hivatkozásait a szerző (Bikádi Katalin bikadi.katalin@univet.hu) kérésre megküldi.